

sva tri oblika, jedan ovim, drugi onim, najčešće sa dva od njih. U mnogim rječnicima susrećemo isključivo »ljekarnu«, tako i u najnovijem Rječniku stranih riječi dra. Bratoljuba Klaića.

Posebno je pitanje, koji je od triju oblika naše riječi, koju imamo za »apoteku«, najbolji. Zbog formanta-*arna* Boranić uvršćuje ljekarnu među riječi, za koje veli, neka se ne upotrebljavaju u književnom govoru. Usprkos tome »ljekarna« je ne samo ušla u tradiciju hrvatskog ljekarništva, nego je zauzela i mjesto u našem književnom svijetu. Kako se ono kaže: dugom upotrebom stekla je svoje građansko pravo. Ali i tada, ako se »ljekarna« odbaci, kao »slovenizam« i »čehizam«, preostaju nam još uvijek »ljekarnica« i »ljekara«. Namećući nam tudi anahronizam, naši apotekizatori kao da nam žele dokazati siromaštvo našega vlastitog jezika.

Potrebno je osvrnuti se i na upotrebu općenitog naziva »Narodna apoteka«. Čemu je potrebno danas isticati, da su naše ljekarne »narodne«, kad znamo, da su narodne i kad neke druge i ne postoje. Bilo bi zacijelo neobično, kad bi se i naše bolnice nazvale »narodne«. U posve drugom smislu upotrebljen je isti pridjev u nazivu »Narodno kazalište«, jer se još u doba tuđinštine htjelo istaknuti narodno, t. j. nacionalno obilježje te naše kulturne ustanove, ili u nazivu »Narodno sveučilište«, gdje se samim nazivom htjelo naglasiti, da je to sveučilište za narod, odnosno široke narodne slojeve. Zar ne bi bilo bolje, kad bi naše ljekarne nosile nazive po svojim osnivačima: gradske, kotarske i općinske?

NEKOLIKO PRIMJETABA UZ NACRT O ZAREZU NOVOGA PRAVOPISA Mirko Petravić

Kad sam ono u 2. prošlogodišnjem broju »Jezika« bio pisao o pravopisnim pogreškama »Krugova«, namjerio sam iznijeti i neke nedostatke Boranićeva »Pravopisa« u pogledu zareza, a to sam čitateljima izrijekom i obećao. No kako su u međuvremenu radovi oko izrade novog našeg pravopisa uvelike napredovali, pa je on sada, kako čujemo i čitamo, zaista već na pomolu, vrijeme me je preteklo; preteklo to više, što nam je pravopisna komisija nedavno izložila i svoja dva nacrtu o zarezu, od kojih će jedan ući u novi pravopis, u svom izvornom ili u ponešto izmijenjenom obliku. Reći ću stoga svoje mišljenje o tim nacrtima, koji se od Boranićeva »Pravopisa« više ili manje razlikuju, uklanjajući, ali i zadržavajući pojedine njegove manjkavosti.

Treba se prije svega zadržati na osnovnom pitanju: hoće li nam interpunkcija ostati t. zv. gramatičkom, ili ćemo prihvatiti t. zv. logičku, odnosno »stilističku« ili »stilsku«, kako je zove jedan od spomenutih nacrtu. U tom se pitanju slažem s prvim prijedlogom, jer mi se čini, da su na njegovoj strani goleme prednosti. Kod nas je, naime, gramatička interpunkcija već tradicionalna i uhvatila je dubok

korijen: ni nasilno uklanjanje za vrijeme stare Jugoslavije nije ju moglo izbrisati. Ako i ne držim, da je dobro sve ono, što je tradicionalno, u ovom slučaju treba ipak spomenuti i tradiciju, jer je načelo gramatičke interpunkcije i inače zdravije i razboritije od onoga drugog naprosto zato, što je lakše i praktičnije. O tome se nije teško osvjedočiti: dosta je pročitati i usporediti oba nacrtu pravopisne komisije, pa da čovjek smjesta uvidi, kako je prvi (»gramatički«) znatno jasniji, pregledniji, a po tom i bolji od drugoga (»stilističkog«), koji je za pomoć svojim teškim i zapletenim pravilima morao nanizati pretjerano mnogo primjera. Nevolja je i u tome, što primjeri nisu baš najsretnije odabrani i ne odgovaraju tako svrsi. Nije bez svake osnove tvrđenje pristaša logičke interpunkcije, da takva interpunkcija daje i otvara šire mogućnosti pismenom izrazu, a pogotovu da književnicima u stvaralačkom njihovom radu znači možda veću i puniju slobodu, no nemaju ipak ni tu sasvim pravo. Istinski i pravi umjetnici probijali su se uvijek kroz sve okvire, nametnuta pravila, pomodarstva i zahtjeve vremena, pa stoga ni naše pisce ne će skršiti »teret« gramatičke interpunkcije, kojoj, uostalom, ni »logičari« ne mogu od šale prikupati atribut — nelogičnosti. Mažuranić nije Mažuranićem zato, što je pisao etimologički i gramatičkom interpunkcijom, kao što ni kakav naš suvremenik ne će postati veličinom zbog toga, što piše fonetički i logičkom interpunkcijom. A ne valja napokon smetnuti s uma ni činjenicu, da pravopis nije sam sebi svrhom, da ga filolozi ne sastavljaju zbog sebe ili samo radi književnika, nego zbog stotina tisuća đaka, činovnika, slagara, tipkačica, inženjera, liječnika, novinara i premnogih drugih, kojima on nije strukom, a koji u njemu traže savjeta i pomoći. Pristupačnost i lakoća ima zato biti jednom od osnovnih njegovih odlika, kako su to već i naši stari iz poilirskog vremena dobro znali. Uvjeren sam, da je upravo ovaj princip bio razlogom, zašto je većina pravopisne komisije prihvatila gramatičku interpunkciju.

No koliko je god prijedlog te većine u svojoj osnovi razborit i prihvatljiv, trebalo bi ga, mislim, u gdjejoj stvari preinačiti i dopuniti.

Ne govori se, prije svega, gotovo ništa o zarezu u mnogostruko složenim rečenicama, a praksa pokazuje, da upravo na tom području pisci znaju teško zabrazditi (dva karakteristična primjera vidi u članku »Krugovi u svijetlu pravopisa«, Jezik broj 2, 1953). Rečeno je doduše, da se zarezom odvajaju zavisne rečenice i onda, kad stoje jedna do druge bez usporednog veznika, no među izuzecima nije spomenuta logična posljedica toga pravila: kad zavisne rečenice stoje jedna do druge s kakvim usporednim veznikom, tada se ne odjeljuju zarezom. Vjerujem, međutim, da sastavljači prvog prijedloga nisu tako mislili, jer bi onda trebalo pisati: *ako svi upremo sve svoje snage a samo jedan ako zataji, tada uspjeh ne će biti potpun*. To bi se pak protivilo ustaljenom već principu, da se ispred suprotnih (i još nekih usporednih) veznika zarez uvijek piše. Bilo bi stoga možda zgodnije rečeno pravilo ovako formulirati: Kad zavisne rečenice stoje jedna do druge bez veznika, onda se odvajaju zarezom. Kad stoje jedna do druge s

usporednim veznicima, onda se nekada odvajaju, a nekada ne odvajaju. Ne odvajaju se onda, kad su povezane sastavnim ili rastavnim veznicima (tako veli i Boranić), a uz ostale usporedne veznike u tom slučaju zarez se piše (*ako svi upremo sve svoje snage, a samo jedan ako zataji, tada uspjeh ne će biti potpun*). No problematika mnogostruko složenih rečenica nije ni time sasvim iscrpeana. Kako da se na pr. piše slijedeća rečenica (i njoj slične): *obeća',) da će postupiti po naređenju i ode**? Iako ono *da će postupiti po naređenju* nije umetnuto, ipak se rečenica *i ode* nadovezuje na prvu *obeća*, pa bi stoga *i ode* zarezom trebalo odvojiti od prethodne rečenice, s kojom nema uže veze. Nije zaista lako ni jednostavno predvidjeti sve mogućnosti, koje se pri pisanju pojavljuju, no dobro uređeni pravopis trebao bi svakako obraditi bar najčešće slučajeve i razmrsiti bar krupnije nejasnoće. Nikako se ne bi smjelo dogoditi, da čitava prostrana područja pismenog izražavanja budu jedva spomenuta u knjizi, koja to pismeno izražavanje sređuje i unapređuje.

Ni u jednom od iznesenih prijedloga nema ni spomena o glagolskim prilogima. Sigurno je, da to značajno jezično izražajno sredstvo pravopisna komisija u svom radu nije smetnula s uma, no mislim, da je uz zavisne rečenice trebalo spomenuti pisanje bar onih glagolskih priloga, koji stoje mjesto zavisnih rečenica. A pristaju ovamo lijepo i rečenice ove vrste: *hoteći time dokazati da on za sve to ne mari; čekajući, da se...; nadajući se uporno..., da će se... afirmirati*. Ovdje svagdje iza glagolskog priloga slijedi rečenica. Na prvom mjestu zarez ispred zavisnog veznika nije stavljen, na druga dva jest. Očit je to dokaz, kako neki isti slučaj kod dva različita pisca izaziva dva različita postupka. Valjan je ipak samo jedan postupak, i Pravopis bi ga morao izričito odrediti.

Pitanje zareza uz ostale rečenične znakove ne ide doduše ovamo i bit će jamačno u našem novom pravopisu riješeno s više iscrpnosti i jasnoće, nego je bilo u Boranića.

RAŠČLANJIVI I NERAŠČLANJIVI SKUPOVI RIJEČI

Rikard Simeon

U doba, kad se počelo življe raspravljati o pitanju skupova riječi, zapazio je A. A. Šahmatov, kako »raščlanjivanje veza riječi dovodi do toga, da se u njima otkrivaju gramatičke jedinice, koje mogu biti kako pojedina riječ, tako i nekoliko udruženih riječi«,¹ i da »analiza kod nekih skupova riječi« — kakav je na pr. *dva dječaka (dva maljčika)* — »naprosto nije moguća«, jer je taj skup kao i mnogi drugi

* Većina primjera uzeta je iz »Krugova« br. 9, 1953. U zagradu stavljam neprijepornu interpunkciju, koju je pisac griješkom izostavio.

¹ A. A. Šahmatov, Sintaksis ruskog jezika (napisano 1919., izd. 1925. Cit. po izd. 1941.), str. 37., § 19.